

ÁVF TDK-dolgozat

Khalifa Ali Hasan

BA

2011

A palesztin államiság kérdőjelei az ENSZ szavazás fényében

Question marks of the Palestinian statehood in the light of the UN vote

Kézirat lezárása: 2011. november 10.

A palesztin államiság kérdőjelei

Khalifa Ali Hasan
II. évfolyam (2013)
Nemzetközi Tanulmányok

A palesztin államiság kérdőjelei az ENSZ szavazás fényében
Question marks of the Palestinian statehood in the light of the UN vote

Mahmúd Abbász 2011. szeptember 23.-án átadta Ban Ki Munnak a palesztin állam tagfelvételéről szóló kérelmet, hogy Dél-Szudán után Palesztina legyen az ENSZ legújabb, 194. tagja.

Az ENSZ szavazás újra a palesztin államiság kérdésére irányította a nemzetközi figyelmet. Dolgozatomban azokra a kérdésekre próbálok meg válaszokat találni, amelyek magából a palesztin államiság kérdéséből és konkrétan az ENSZ szavazásból adódnak. Mik a mozgatórugói Abbász lépésének, miközben az Egyesült Államok előre bejelentette, hogy vétót emel? Miért érzik azt a palesztinok, hogy az oslói-békefolyamat nem hozott változást a helyzetükben? Milyen lehetséges forgatókönyvei vannak az ENSZ szavazásnak és bármilyen eredménye is lesz van-e valós hatása a palesztin államiságra? A Fatah és a Hamász között fennálló konfliktus mennyiben és hogyan befolyásolja ENSZ szavazást és magát a palesztin államiságot?

Átfogó képet szeretnék festeni a nemzetközi közösség reakcióiról, arról, hogy az „arab tavasz” eredményi mennyire befolyásolják a palesztin kezdeményezést és a rá érkező reagálásokat. Az Obama-adminisztráció, miután szakított a Bush által képviselt Közel-Kelet politikával felvállalja-e az egyik legfontosabb szövetségeseivel, Izraellel a konfliktust vagy sem?

Question marks of the Palestinian statehood

Khalifa Ali Hasan
II. évfolyam (2013)
Nemzetközi Tanulmányok

A palesztin államiság kérdőjelei az ENSZ szavazás fényében
Question marks of the Palestinian statehood in the light of the UN vote

Mahmud Abbas handed in his application for admission to Ban Ki Mun in order to Palestine become the newest, 194th member of the UN after South-Sudan.

The UN vote turned the international community's attention to the issue of Palestinian statehood. I try to find answers on questions which spring from the issue of the Palestinian statehood and concretely from the UN vote. What are the driving forces of Abbas's steps, while the United States announced that they will use their veto? Why do the Palestinians feel that the Oslo peace process had no effect on their situation? What are the possible scenarios of the UN vote and any result will be, will have any effect on the Palestinian statehood? The conflict between the Fatah and Hamas what kinds of effects have on the UN vote and on the Palestinian statehood itself?

I want to paint an overall picture of the international community's reactions and the result of the "Arab spring" how did influence the Palestinian initiative and the responses it received. The Obama administration having broken with the Middle-East policy, represented by Bush administration, will he take on conflict with Israel or not?

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	1
1. PALESZTIN ÁLLAM?	3
1.1. Két állam a 67-es határok alapján?	7
2. A PALESZTIN ÉS IZRAELI BELPOLITIKA	11
2.1. A palesztinok	11
2.2. Az izraeliek	15
3. NEMZETKÖZI FOGADTATÁS	18
3.1. Franciaország	18
3.2. Egyesült Királyság	19
3.3. Egyesült Államok	19
3.4. Oroszország	22
3.5. Kína	22
3.6. Az arab világ	23
3.7. Törökország	24
4. FORGATÓKÖNYVEK	27
Irodalomjegyzék	32

Ábrajegyzék

1.ábra: Kelet-Jeruzsálem területének izraeli felosztási terve	10
---	----

BEVEZETÉS

Mahmúd Abbász 2011. szeptember 23-án átadta Ban Ki Munnak a palesztin állam tagfelvételéről szóló kérelmet, hogy Dél-Szudán után Palesztina legyen az ENSZ legújabb tagja. Ez a lépés és lehetséges következményei alapjaiban változtathatják meg a tárgyalások eddigi menetét. A beadvány az „arab tavasz” eseményei közben újra a palesztin-izraeli konfliktusra irányította a világ figyelmét. A palesztin-izraeli kérdés fontosságát két tényező is befolyásolja: a terület geopolitikai elhelyezkedése és ezzel összefüggően a konfliktus megoldásának térségbeli stabilizációs szerepe mellett, a nyugati világ történelmi, hagyományokon alapuló kötődése a térséghez, illetve magához a konfliktushoz. Az ENSZ szavazás és a körülötte kialakult helyzet jól beleillik a palesztin (arab)- izraeli konfliktus az ENSZ-szel csaknem egyidős történetébe. A két oldal „csak” abban ért egyet, hogy tárgyalni kell, hogy meg kell egyezni, de ennek módjában és alapjaiban már nem.¹

Az elmúlt években úgy tűnt, hogy a zátonyra futott oslói békefolyamat, nem csak egy egyszeri kudarc, hanem magának a békefolyamatnak a leállításához is vezetett. Azonban az elvi nyilatkozatban Izrael és a Palesztin Felszabadítási Szervezet kölcsönösen elismerték egymást, bár ez nem vált a tartós béke alapjává. Sokak álmát egy palesztin állam születését sem hozták el a létrejött megállapodások, de a palesztinok önrendelkezéshez való joga megkérdőjelezhetetlenné vált. (Paragi [2010]) Mahmúd Abbász kérelme, bár inkább szimbolikus lépés, de biztosan új szint visz az évek óta megfeneklett tárgyalásokba, amelyek a palesztinok számára csak részleges eredményeket hoztak (a palesztin területek egy kis részén autonómiát kaptak, felállt a Palesztin Hatóság), emellett az izraeli települések építését is csak szüneteltetni tudták, megállítani nem. A palesztin entitás esetlegesen kibővülő (főleg jogi) lehetőségei, az erőviszonyokat nem, de a palesztinok tárgyalási pozícióit megerősítheti.

Dolgozatom célja, hogy bemutassam, mi vezetett ahhoz, hogy Abbász benyújtsa a tagfelvételi kérelmet, milyen hatásai voltak az „arab tavasznak” az eseményekre, milyen fogadtatása volt Abbász törekvésének, valamint számba veszem az ENSZ szavazás

¹ Például az is egy ütközőpont a palesztinok és izraeliek között, hogy Izrael inkább bilaterális tárgyalásokat akar (nem akarják, hogy bárki is külföldről nyomást gyakoroljon rájuk), míg a palesztinok a nemzetközi színpadra kívánják helyezni a tárgyalásokat (pontosan a nemzetközi nyomás gyakorlás érdekében). Lényegében ez az eltérő gondolkodás az alapja a dolgozatban tárgyalt helyzetnek.

lehetséges forgatókönyveit. Illetve, hogy a nemzetközi jog szerint vajon létezik-e jelenleg palesztin állam vagy sem. Ugyanis az ENSZ szavazás ezt a kérdést közvetlen nem érinti.

Az első fejezetben bemutatom, hogy hogyan jutott el a helyzet addig, hogy Abbász benyújtsa a tagfelvételi kérelmet, és hogy az esetlegesen létrejövő palesztin állam mennyire felel meg az államiság kritériumainak, valamint az 1967-es határokon alapuló állam létrejöttének esélyeit. A második fejezetben a palesztin és izraeli belpolitika ENSZ kérelemhez fűződő viszonyát elemzem. Itt kitérek a Fatah-Hamász szembenállásra az általuk aláírt kiegyezés életképtelenségére, valamint az izraeli belpolitikát is megvizsgálom különös tekintettel Benjámin Netajahu előző kormányzása és a mostani között fennálló különbségekre, valamint a jelenleg ellenzékben lévő Kadima reakcióira. Illetve kitérek az izraeli hivatalos állásponttal kapcsolatos palesztin percepciókra is. A harmadik fejezetben a kérelem nemzetközi fogadtatását vizsgálom: az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagjaira és közel-keleti országokra térek ki, elemzésem során az „arab tavasz” ezen országokra tett hatásait, valamint Izrael és szövetségesei között fennálló viszony elhidegülését vizsgálom. Az utolsó fejezetben térek ki az ENSZ szavazás lehetséges forgatókönyveire, a szavazás utáni lehetséges lépésekre. Ebben a fejezetben megvizsgálom, hogy az ENSZ szavazás kimenetele egyáltalán befolyásolja-e és ha igen mennyiben a palesztin államiságot? És bár a nyugati világ számára a konfliktus rendezése az egyik legfontosabb cél, mégis mekkora a realitása a békének a két oldal között, van-e szándék a kompromisszumok útján történő békekötésnek a jelenlegi helyzetben. Miközben az idő előrehaladtával a konfliktus egyre nehezebben kezelhető, elég csak az iszlám fundamentalizmus terjedésére, vagy az izraeli radikális telepések térnyerésére gondolni.

1. PALESZTIN ÁLLAM?

2010 szeptemberében, amerikai nyomásra elindultak a kétoldalú tárgyalások a palesztin és izraeli oldal között. Obama elnök 2010. szeptember 23-i az ENSZ Közgyűlése előtt tartott beszédében egy palesztin állam lehetőségéről beszélt, amely egy éven belül készen állhat, hogy felvegyék az ENSZ-be. A „szokásos” elemek (Izrael elismerése és a tárgyalások fontossága) mellett beszédében hangsúlyozta, hogy a ciszjordániai építkezésekre szóló moratóriumot meg kell hosszabbítani. „És az álláspontunk ebben a kérdésben jól ismert. Hisszük, hogy a moratóriumot meg kell hosszabbítani. Hisszük továbbá, hogy addig kell a tárgyalásokat folytatni, amíg sikerrel zárulnak.”(Obama [2010]) A beszéd ideje alatt az izraeli székek üresen maradtak.

Három nappal később a moratórium lejárási idején Benjámin Netanjahu bejelentette a telepek építésének folytatását, de a tárgyalások folytatását is szorgalmazta. Figyelembe véve, hogy az építkezések leállítása volt az alapja a béketárgyalások folytatásának az izraeli fél ezzel lényegében véget vetett a tárgyalásoknak. Az építkezések folytatása miatti palesztin félelmeket a Likud párt tagjainak, köztük Danny Danon-nak a nyilatkozatai is alátámasztották, akit Lazaroff idéz: „Mi nagyon tiszteljük az amerikai elnököt és az amerikaiakat, de megkérünk (Obamát) hogy tiszteld a demokráciánk és a zsidó emberek jogát, hogy felépítsék az otthonaikat Izrael földjén”. Tzipi Hotovely, aki szintén a Likud színeiben jutott be a Knesszetbe egy költői kérdést tett fel: „Mi értelme több ezer otthon felépítésének, ha két hónapon belül a miniszterelnök le akar mondani Júdea és Szamária részeiről? Mit ér, ha egy palesztin állam jön létre?” idézi Lazaroff. (Lazaroff [2010])

Ettől kezdve nem sikerült a feleket a tárgyalóasztalhoz ültetni. Mahmúd Abbász ekkor eldöntötte, hogy az ENSZ elé viszi az ügyet (igaz ennek a kérdésnek belpolitikai vetülete is van). A tárgyalások megszakadása és az ENSZ tagfelvételi kérelem benyújtása közötti egy évben Mahmúd Abbász megerősítette a pozícióit, hogy államként elismerjék. Először a Fatah és a Hamász (és másik tizenhárom palesztin szervezet) kiegyezett egymással, annak ellenére, hogy a két oldal között a feszültség most is fennáll. Másodszor Abbász nemzetközi támogatást szerzett, egyrészt az Arab Ligától, másrészt különböző dél-amerikai országokat vett rá, hogy ismerjék el bilaterálisan a palesztin államot. Harmadszor pedig fejlesztéseket hajtottak végre az állam alapjainak, intézményeinek megteremtése érdekében, igaz ez már egy több éve elkezdődött folyamat, a Fajad-terv keretein belül. Valamint egy új két éves fejlesztési terv is elindult, amelyet a nemzetközi szervezetek elismerően fogadtak.

Az ENSZ tagfelvétel feltételei az Alapokmány 4. cikke szerint a következők: „Az Egyesült Nemzetek tagja lehet minden más békeszerető Állam, amely a jelen Alapokmányban foglalt kötelezettségeket vállalja és a Szervezet megítélése szerint e kötelezettségek teljesítésére képes és hajlandó. Államoknak az Egyesült Nemzetek tagjai közé való felvétele a Biztonsági Tanács ajánlására a Közgyűlés határozatával történik.” (Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya [1945])

A fenti feltételek közül a palesztinokkal szemben felmerülő kérdés, hogy államiság kritériumait teljesítik-e. Az államiság objektív ismérveit az 1933-ban elfogadott „Az államok jogairól és kötelezettségeiről szóló montevidói egyezmény” határozza meg. A négy kritérium: állandó lakosság, meghatározott terület, kormányzat, más államokkal való kapcsolattartás képessége. A fenti felsorolásból az állandó lakosság és a más államokkal való kapcsolattartás nem kíván magyarázatot. Az állam területe a határai által körbezárt terület, de a nemzetközi gyakorlatban nem kizáró ok, ha az állam határai nincsenek egyértelműen meghatározva, esetleg vitatottak (Horvátország és Szlovénia is az ENSZ tagjai lehettek annak ellenére, hogy egymással határvitáik voltak). A kormányzattal szemben elvárás, hogy képes legyen a területe lakossága felett tényleges hatalmat gyakorolni. (Hoffmann [2010] 105-111. o.)

A lakosság kérdésében egyértelműen teljesítik a kritériumokat a többmillió lakossággal és a szintén több millió palesztin diaszpóra tagjai, akik 1948-ban és 1967-ben menekültek el, illetve a menekültek leszármazottai.² Azt se lehet megkérdőjelezni, hogy a népességnek van egy sajátosan palesztin identitása, amely XIX. század közepén kezdett el kifejlődni (Khalidi [1997]). Vannak akik, ezt az időpontot későbbre teszik, de azt, hogy létezik egy markáns palesztin identitás nem vonják kétségbe. A lakosság vizsgálatakor nem feledkezhetünk meg a mára több millió palesztin menekültől sem. Abbász a kérvényében a menekültek kérdésében az ENSZ Közgyűlés 194. számú határozatára hivatkozik. A határozat kimondja, hogy azoknak, akik vissza akarnak térni a régi lakóhelyükre és békében akarnak élni a szomszédaikkal a lehető legkorábban meg kell adni a lehetőséget azoknak, akik nem kívánnak visszatérni kártérítést kell fizetni az elvesztett javaikért. Ezt a határozatot már a kezdetektől elutasítja Izrael, Ben-Gurion a határozat azon kitételét támadta, mely szerint a visszatérők békében kívánnak élni szomszédaikkal. Amíg nem jön létre béke az arab államokkal, addig Izrael nem bízhat

² Azt nem szabad elfelejteni, hogy a montevidói kritériumok nem határoznak meg egy minimális lakosság számot. A körülbelül 400.000 lakosságú Máltát is államként ismeri el a világ.

meg az arab menekültek kinyilatkoztatásaiban. Ezt figyelembe véve az esetleges palesztin államiság nem oldaná meg a menekültkérdést, „csak” annyiban, hogy a létrejövő palesztin állam területén letelepedhetnének a menekültek.

A határok kérdésében nem ilyen egyértelmű helyzettel állunk szemben (az államiság kritériumait vizsgálva). A palesztin területek nem rendelkeznek állandó határokkal. Lényegében az első arab – izraeli háború során 1949-ben megállapított tűzszüneti vonalak szolgálnak „határként” ma is. Az 1967-es hatnapos háború során elfoglalt területeken: palesztin szempontból Ciszjordánia és Gáza izraeli katonai kormányzás jött létre.³ Miután a helyzet nem rendeződött hosszú éveken keresztül, úgy egyre felerősödtek az olyan izraeli hangok, amelyek Ciszjordániát és egész Jeruzsálemet Izrael részeként képzelték el. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 242. számú határozatát a felek a saját érdekeik szerint értelmezik, mindazonáltal ez a határozat fogalmazta meg először a „területet békéért” elvet. Ez volt az utolsó ENSZ határozat, amely valamilyen módon a határokról nyilatkozott. Tulajdonképpen ez a határozat 1948-as háborút lezáró fegyverszüneti megállapodás révén létrejövő határokat és nem az ENSZ 1947-es a - palesztinok számára sokkal kedvezőbb - felosztási tervét ismeri el. Innentől kezdve az 1967-es háborút megelőző határok minden békekötés alapjai. Tehát jogos a kritika, hogy a létrejövő palesztin államnak nincsenek tényleges, elfogadott határai. Azonban ez ugyanúgy igaz Izraelre is, ami az ENSZ teljes jogú tagja 1949. május 11.-e óta.

A kormányzat szerepe szintén kérdéseket vet fel a palesztin államisággal. A 2006-os gázai választások óta gyakorlatilag a palesztin területek két részre szakadtak. A választásokon győztes Hamász és a Ciszjordániát uraló Fatah 2011 májusában, négyévnyi harc után kibékült egymással, egy egységkormány felállításáról döntöttek a felek és, hogy egy éven belül kiírják a választásokat. Izrael ezt a lépést nem fogadja el, hiszen a Hamászt terrorszervezetként tartják számon, a Palesztin Hatóságnak juttatandó adók átutalását is felfüggesztették. A kiegyezést fel lehet mutatni bizonyítékként, hogy a palesztin szervezetek egységesek, annak ellenére is, hogy ez a gyakorlatban koránt sincs így.⁴

Az oslói béke zátonyra futásával a Palesztin Nemzeti Hatóság nem gyakorolja a teljes területén a közigazgatási és biztonsági ellenőrzést kizárólag az „A” kategóriába sorolt

³ Az oslói egyezményben a ciszjordániai területek egy része teljes, illetve részleges autonómiát kapott. Gázából pedig 2005-ben vonult ki az izraeli hadsereg.

⁴ A kérdéssel bővebben a palesztin és izraeli belpolitikát bemutató részben foglalkozom.

zónákban. Ezek tulajdonképpen a nagyobb palesztin lakossági központok (főleg városok). A „B” kategóriába tartozó területeken palesztin közigazgatás és izraeli biztonsági ellenőrzés, míg a „C” zóna teljesen izraeli ellenőrzés alatt áll.(Gazdik [2008]) Ez felveti a kérdést, hogy egy esetleges palesztin állam, amelynek teljes területét a palesztin közigazgatás irányítana mennyire lenne életképes, mennyire áll készen erre. Az utóbbi években a PNH az állami intézmények megteremtésén fáradozott, de kétséges, hogy a gyakorlatban tudnak-e működni, el tudnák-e látni a lakosság szükségleteit. A másik kérdéses pont Gáza esete, ahonnan 2005 szeptemberére kivonultak az izraeliek. Itt a 2006-os választásokon a Hamász került hatalomra, bár béke van a két legerősebb palesztin szervezet között, de kérdéses, hogy ez a béke mennyire lesz hosszú életű. Az bizonyos, hogy a jelenlegi megállapodás nem életképes, de valószínű, hogy a jelenleg fennálló „hideg” béke rövidtávon fenn fog maradni.

Az állami intézmények fenntartásakor felmerül egy másik kérdés is: milyen forrásokból képes fenntartani magát a létrejövő palesztin állam. A Palesztin Hatóság működőképessége főleg a nemzetközi segélyektől illetve a nekik járó izraeli átutalások beérkezésétől függ. A magántőke a befektetések számára kedvezőtlen környezet miatt marad el. (Gazdik [2006]). A palesztin gazdaságra nagy hatással van továbbá a (külső és belső) határok lezárása is ezzel megakadályozzák a munkavállalókat, hogy belépjenek Izrael területére, így munkától esnek el. Ezek az intézkedések több nemzetközi szerződést is sértenek, hiszen ez kollektív büntetési forma. A lezárt határok a működési költségekre is hatást gyakorolnak, hiszen az ellátási problémák merülnek fel, ami az élelmiszerárak növekedéséhez vezet. A palesztin mezőgazdaság számára is nehézséget okoz a határok lezárása, mivel nem tudják eljuttatni az árut a piacra a túlkínálat alakul ki, ami lenyomja az árakat és ezáltal veszteséget okoz a gazdáknak. Ezek a folyamatok jól kirajzolódtak az intifáda során.(Paragi [2004])

A külkapcsolatok építésére egyértelműen képes, bár ezeknek különleges sajátosságai vannak. Az elmúlt évtizedekben a Palesztin Felszabadítási Szervezeten keresztül jöttek létre kapcsolatok, amelyek fontos szerepet játszanak napjainkban is. Elég megemlíteni, hogy Magyarország 1988-ban, sok más állam mellett, elismerte a palesztin állam kikiáltását, de nem a teljes palesztin államiséget. A teljes körű államiséget is sok állam elismerte ebben az időszakban főleg a fejlődő országok közül. Az utóbbi években szintén létrejött egy elismerési „hullám”, amelynek keretében főleg latin-amerikai országok

ismerték el a palesztin állam kikiáltását. A konkrét ENSZ szavazás ügyében is biztosnak látszik, hogy a Közgyűlésben a palesztinoknak megvan a kézharmados támogatottságuk.

1.1. Két állam a 67-es határok alapján?

Farsakh szerint az, hogy a palesztin területek lényegében több részre szakadtak az izraeli ellenőrzőpontok miatt, megölte az esélyét egy életképes, szuverén palesztin állam létrehozásának. A helyzetet tovább súlyosbította a két oldal közötti és a két oldalon belüli megosztottság (például a gázai háború, vagy a Fatah és a Hamasz közötti megosztottság), valamint az, hogy a 2003-as „útitervet”, ami a konfliktus megoldásának egyetlen megoldásaként a két állami megoldást fogadta el, egyik fél sem teljesítette. (Farsakh [2011])

A ciszjordániai területek egy részének (vagy egészének) izraeli ellenőrzés alatt tartása mellett általában kétféle érvelést használnak. Az elsőt általában a legradikálisabb zsidók (ez a kör gyakorlatilag megegyezik a ciszjordániai telepésekkel és támogatóikkal) használják. Ők történelmi okokra hivatkoznak: az egykori zsidó államnak is a része volt Júdea és Szamária (lényegében a mai Ciszjordánia) így a jelenlegi zsidó államnak is a részévé kell válnia. A telepések „kemény magja” olyan területeken hozták létre a telepüket, amelyek megakadályozzák egy egységes palesztin állam létrehozását. Ezek a telepések sok esetben az izraeli kormányok biztatására kezdték el kolonizálni a területet, így kérdéses, hogy visszafordítható-e a folyamat, valamint van-e erre politikai akarat, melyik kormány vállalna fel egy ilyen döntést. (Rostoványi [2006] 386-387.o)

A másikfajta érvelés a zsidó állam biztonságára hivatkozik. Benjámin Netanjahu maga is többször beszélt az 1967-es határok védhetetlenségéről, főleg az Obama beszédre válaszul, aki a 67-es határok alapján, különböző *területcserékkel* képzelte el a létrejövő határokat. Ennek az érvelésnek a vizsgálatakor felmerül a kérdés, hogy milyen határok lennének védhetőek Izrael számára. A Jerusalem Center for Public Affairs egy szemléletes (és hatásvadász) videóban összefoglalta az izraeli stratégiai elgondolásokat.⁵ Nyilván ez nem tekinthető a hivatalos álláspontnak, de mindenképp jól érzékelteti, hogy egy esetlegesen létrejövő palesztin államnak, miről kéne lemondania az izraeli véleményformálók ezen köre szerint. A Jordán folyó völgyét, a gázai - egyiptomi határt, és a hegygerinc stratégiai pontjait, valamint Ciszjordánia légterét Izraelnek kell ellenőriznie. További „követelés” egy demilitarizált palesztin állam. A fő közlekedési

⁵ http://www.youtube.com/watch?v=ytWmPqY8TE0&feature=channel_video_title

útvonalakat (ezek nagy része nem a palesztin területeken mennek keresztül) is izraeli ellenőrzés alatt kell tartani. Ez a „terv” biztosítja Izrael biztonságát, de a palesztin állam biztonságát egy másik állam kezébe helyezné, egy olyan államéba, amellyel évtizedek óta tartó konfliktusban áll. Ezeknek az elveknek alkalmazásával felvetődik a kérdés, hogy egy ilyen feltételek mellett a létrejövő palesztin állam mennyire szuverén.

Azt már Bibó István is egyértelműen látta, hogy az 1967-es határoknak kell az alapot jelenteniük a békéhez. „Bármily nehéz is tehát, a győztes izraelieknek el kellene jutniuk annak felismeréséhez, hogy a győzelem legfőbb és legigazibb eredménye éppen annak a határnak a legitimé válása, melyet a háború diadalmasan »túlhaladni« látszott. Ha tehát engedik, sőt erősítik azt az ellenkező irányú folyamatot, mely az 1967 előtti határ legitimitását lassan felmorzsolja, ezzel talán ezúttal ők engednek veszendőbe menni egy valószínűleg soha többé vissza nem térő kedvező lehetőséget államuk megszilárdítására. ... A legitimé vált 1967 előtti határokon elképzelhetők korrekciók, de nem a győzelem jegyében, hanem olyan kétoldalú kölcsönös engedmények formájában, melyek nem csökkentik, hanem erősítik e határ legitimitását.” (Bibó [1990] 640.o.)

Az 1998-ban aláírt Wye River Memorandumban mindkét fél vállalta a „tárgyalásokhoz szükséges pozitív környezet megteremtése” érdekében, hogy nem tesznek olyan egyoldalú lépéseket, amelyek megváltoztatják Ciszjordánia és a Gázai övezet státuszát. A telepések mellett Izrael 2002-ben egy „biztonsági kerítés” építését is elkezdte, amellyel egyértelműen az a célja, hogy ezeket a területeket de facto Izraelhez csatolja. Ez a két lépés világosan megmutatja, hogy az izraeliek már nem az 1967-es határokkal képzelik a jövőt. Juan Cole blogjában idézi Cipi Lívnit „Izrael még több területet vesz el, (így) a Palesztin Állam ellehetetlenül. Az izraeli politika az, hogy nap mint nap több és több földet veszünk el, hogy végül a nap végén kijelentsük, ez lehetetlen, miénk a föld, és mi nem hozhatunk létre egy államot. ... Ez a kormány politikája már nagyon hosszú ideje.” (Cole [2011])

A fal építését eredetileg a Munkapárt vetette fel, de az eredeti elképzelés szerint a nyomvonala a zöld vonalat követte volna. Ariel Saron először ellenezte a tervet, mivel ez egyúttal a fal palesztin oldalán lévő telepék felszámolását is jelentette volna. Végül magáévá tette az ötletet, de a nyomvonalat megváltoztatta, amelyet mélyen Ciszjordániába is bevezette. A létrejövő biztonsági kerítés nem egyszerűen egy fal, hanem egy a legmodernebb technikával felszerelt kerítés, ami mellett árok utak, valamint

szögesdrótkerítés található. Azokon a területeken, ahol izraeli települések vagy utak mentén halad a fal, ott a drótháló helyett vasbeton falat építettek, ezzel kívánják megakadályozni, hogy a palesztin területekről átlójenek. (Rostoványi [2006] 315-317. o.)

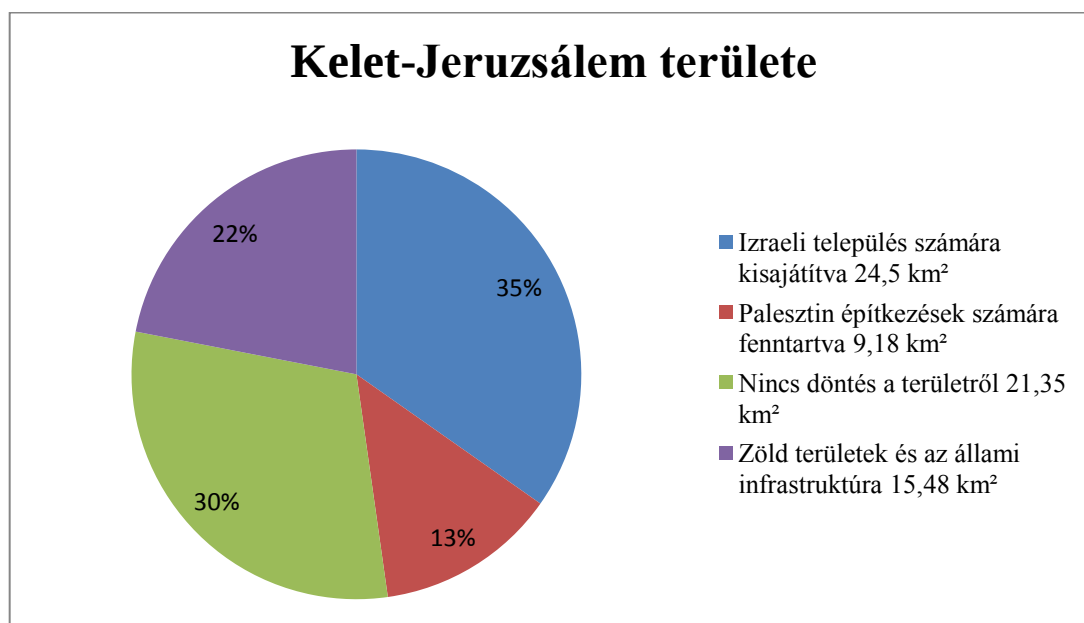
A kerítés hossza jelenleg 434 kilométer és ez a tervezett fal csupán 61,8 százaléka, viszonyításul az 1949-es tűzszüneti vonal hossza 320 kilométer. Az izraeli álláspont szerint a kerítés az izraeli állampolgárok védelmében épül, az Izraeli Védelmi Erők (IDF) adatai szerint 2002 és 2003 között 30 százalékkal csökkent a terrorista támadások száma.

2004 augusztusában az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága által a Közgyűlés számára készített jelentés nyilvánosságra került, amely a palesztinok emberi jogainak megsértésével foglalkozik. A John Dugard által készített tanulmányban egy külön fejezetet szenteltek a biztonsági kerítésnek. A tanulmány szerint három célja van a falnak: az első célja, hogy a lehető legtöbb telepest a fal izraeli oldalán legyen. A második cél a palesztin területek és erőforrások lehető legnagyobb mértékű megszerzése, beleértve Kelet-Jeruzsálem területét is. A fal harmadik célja pedig, hogy olyan helyzetet teremtsen, amely a palesztinokat arra kényszeríti, hogy hagyják el a területet. A fal sok esetben vág el falvakat a mezőgazdasági területektől és a vízforrásoktól, ezzel ellehetetleníti az itt lakók megélhetését. (Dugard [2004])

Több határozat is elítélte Izraelt köztük az ENSZ Közgyűlése 2003 decemberében, majd 2004 júliusában a hágai Nemzetközi Bíróság is, de ezek a határozatok nem voltak kötelező érvényűek. Az Izraeli Legfelsőbb Bíróság is törvénytelennek ítélte a kerítés több szakaszát, melynek nyomán több esetben megváltoztatták a fal útvonalát. Az izraeliek többször kinyilvánították, hogy tűzszüneti vonalakat nem fogadják el végleges határként, így egyértelmű, hogy nem vették figyelembe a fal nyomvonalának megépítése során. A fal mellett a biztonsági érvek mellett gyakran hozzák fel érvként, hogy a világon rengeteg helyen épülnek ilyen, és ehhez hasonló szeparációs kerítések, elég csak példaként felhozni az Egyesült Államok által épített, az illegális bevándorlást akadályozó, kerítést a mexikói határon. (Rostoványi [2006] 317-323. o.).

Az 1967-es határok elemzésekor Jeruzsálem kérdését különös figyelemmel kell vizsgálni. Jeruzsálem kérdésében csúcsosodik ki igazán a konfliktus a két oldal között. Jeruzsálem nem egy egyszerű város, hanem három világvallás szent helye, így érthető, hogy az érzelmek dominálnak. A 2000-es évek óta az izraeliek Kelet-Jeruzsálem bekebelezésére törekszenek: a palesztin házakat lerombolják és nagy ütemben újabb zsidó lakások

építésére adnak ki engedélyeket.⁶(Rostoványi [2006] 355. o.) A palesztinok számára az ilyen lépések, amelyek teljesen hivatalosak és jól szervezettek, azt bizonyítják, hogy Izrael számára csak másodlagos a béke. A palesztinok között van egy olyan nemzeti konszenzus, amely az 1967-es határok alapján Izrael és Palesztina fővárosa lenne, és a két önkormányzat a várost érintő kérdésekben közösen döntene és a városon belül nem lennének határok (Hassasian [2002]) Véleményem szerint ez a konszenzus nem él a palesztinok körében, de azzal egyetértek, hogy ezt a megoldást a legradikálisabb palesztin szervezeteket kivéve mindenki el tudná fogadni.

1. ábra Kelet-Jeruzsálem területének izraeli felosztási terve (UN OCHA[2011])

Egy dolog biztosra vehető a kérdésben, mégpedig az, hogy a palesztinok, sőt az iszlám világ nem lesz hajlandó elfogadni egy olyan békét, amelyben az iszlám szent helyei Izraeli fennhatóság alá kerülnek. A kérdés Jeruzsálem estében is felmerül: van-e realitása annak, hogy a jelenlegi helyzetet bármilyen izraeli kormány megváltoztassa, hiszen a zsidó vallásban is központi szerepet tölt be.⁷

⁶ Miután Palesztina az UNESCO teljes jogú tagja lett az Izraeli kormány büntetésképp 2000 új lakás építését engedélyezte, ezek közül 1650-et Kelet-Jeruzsálemben.

⁷ Még napjainkban is a pészach ünnep során elfogyasztott széder vacsorát a „jövőre Jeruzsálemben” kijelentéssel fejezik be.

2. A PALESZTIN ÉS IZRAELI BELPOLITIKA

A palesztin és az izraeli oldal is megosztott az ENSZ beadvány kérdésében. Egyik oldal esetében sem beszélhetünk egy egységes palesztin, illetve izraeli álláspontról. Mindkét oldal erősen megosztott, a tárgyalók lépéseit egyes csoportok túl enyhének, míg mások túl keménynek ítélik meg. Mindkét oldalon figyelembe kell vennie az otthoni közvéleményt is, így rendkívül beszűkül a mozgásterük, hiszen ha engedményeket tesznek „megjelennek” a saját radikálisai, akik fellépnek ellenük. (Rostoványi [2006] 211.o.)

2.1. A palesztinok

2004. november 15-én Jasszer Arafat halálával a Fatah és a palesztin nép elvesztette a karizmatikus vezetőjét. Bármennyire is ellentmondásos vezető volt, többé-kevésbé képes volt összetartani a különböző palesztin szervezeteket és érdekcsoportokat. Mindemellett Arafat az évek során Izrael és a Nyugat számára is elfogadott tárgyalópartnerre vált. Halála után a Fatahon belüli széthúzás felerősödött, a szervezet képtelen megújulni, vagy egy Arafathoz hasonló vezetőt találni, így a belső támogatottságuk is egyre fogy.⁸

2006. január 25-én a Hamász megnyerte a palesztin törvényhozói választást. Az a Hamász nyert, amelyet Izrael és a Nyugat terrorista szervezatként tart számon.⁹ A palesztinok nem a politikai iszlámra vagy Izrael elpusztítására szavaztak. A Palestinian Center For Public Opinion közvélemény kutatása szerint 2006 februárjában a palesztinok 93,8 százaléka azt várta a Hamásztól, hogy javítsa a gazdasági helyzetet és csökkentse a munkanélküliséget, valamint 85,2 százalék mondta azt, hogy reformok és változások szükségesek a Palesztin Hatóságon belül. A megkérdezettek 80,4 százaléka támogatta az Izraellel fennálló tűzszünet fenntartását.(PCPO [2006])

A Hamász választási sikeréhez amellet, hogy a Fatahnak nem sikerült a gazdasági helyzetet javítania és a tagjai többször kerültek korrupciós ügyekbe, valamint a béketárgyalásokon se értek el jelentősebb, a palesztinok mindennapjait jelentősen befolyásoló eredményeket, az is hozzájárult, hogy a Hamász kiterjedt karitatív tevékenységet folytat.

⁸ A Palestinian Center For Public Opinion 2011. novemberi közvélemény kutatása szerint a válaszadók 90,7 százalékának hiányzik Arafat. (PCPO [2011])

⁹ Felmerül a kérdés, hogy egy terroristának tartott, de demokratikusan megválasztott kormánnyal együtt lehele működni? A Nyugati vezetők szerint nem („nem tárgyalunk terroristákkal” politika). Az „arab tavasz” eseményeit vizsgálva ez az álláspont elvi alapja több mint kétséges, hiszen több esetben kitarítottak a hozzájuk hű diktátorok mellett. Ezzel elszalasztottak annak a lehetőséget, hogy „demokratizálják” a Hamászt, mint ahogy a Fatahal tették.

A Hamász kézzelfogható segítséget nyújt a palesztinok számára, mind anyagi, mind természetbeni adományokkal támogatják a rászorulókat. Ezek mellett 2004-ben felépítették az árvák faluját Betlehemben és iskolákat, kórházakat, könyvtárakat is támogatnak. Azonban arról sem lehet megfedkezni, hogy a Hamász terrorista akciókat is végrehajt és a karitatív költségeik nagy részét a mozgalom halottainak, illetve börtönben ülő tagjainak családjának megsegítése teszi ki. Vannak, akik úgy gondolják, hogy a jótékonyági akciók a szimpátia elnyerése és az ideológia terjesztése mellett arra is jók, hogy a létrehozott intézmények (például az árvaház) fegyverraktárként, vagy biztonságos házként is funkcionálhatnak. (Levitt [2006] 52-61.o.)

A nemzetközi közösség minden erejével megpróbálta elszigetelni a Hanijja-kormányt befagyasztották a segélyek átutalását, miközben Izrael befagyasztotta az adó- és vámbevételek átutalást. A Hamász mérsékeltebb szárnyát ezáltal ellehetetlenítették, így a Kháled Mesal által vezetett radikálisabb oldal térnyeréséhez vezetett. Mindeközben a Hamász és a Fatah között állandóvá váltak a fegyveres összetűzések. A Hamász képtelen volt a politikai folyamatokba integrálódni. 2007-ben egy rövidideig élő egységkormány után a Fatah és Hamász erői többször összezsaptak a Gázai-övezetben, melynek eredményeként Mahmúd Abbász feloszlatta a kormányt, amit a nemzetközi közösség is támogatott. (Csicsmann [2008] 202-204. o.)

2007. június 7-én a Hamász megindította az offenzíváját a Gázai-övezetben és 6 nap alatt teljesen az ellenőrzése alá vonta a területet. A meglepő igazából az volt, hogy a Fatah által irányított és az Egyesült Államok és más nyugati államok által kiképzett és felfegyverzett biztonsági erők mennyire gyengén teljesítettek. Gáza elfoglalásával hozzájutottak a Fatah hírszerző és katonai infrastruktúrájához is, amelynek kiépítésében az USA is segített, valamint több száz dokumentumhoz, hangfelvételhez, fényképekhez, amelyet a Fatah hírszerzése gyűjtött. A hatalomátvétel után megpróbálták a saját képükre formálni az övezetet, a Palesztin Hatóság emberit bebörtönözték, voltak hírek arról, hogy a keresztényeket akaratuk ellenére át térítették. Mindemellett a nemzetközi és izraeli szankciók miatt a mindennapi élet is ellehetetlenült, a gázaiak többsége a szegénységi küszöb alatt él. (Schanzer [2008] 106-119. o.)

Ciszjordániában a Fatah meg tudta tartani a hatalmát, de a gyors gázai vereség sokakat elgondolkodtatott, hogy mennyire életképesek a Hamásszal szemben. A nemzetközi közösség egyértelműen Abbászék mellé állt, óriási összegű támogatásokat nyújtottak

számukra, hogy stabilizálni tudják a helyzetüket. Izrael még fegyvereket és járműveket is adott a Palesztin Hatóságnak. Netanjahu nem bízott a PH erejében, attól tartott, hogy ezek a fegyverek a Hamász kezébe fognak kerülni. A támogatás segítségével Rámalláh stabilizálta a helyzetét, több száz Hamász aktivistát tartóztattak le illetve likvidáltak, a Ciszjordániai Hamász érdekeltségeket (politikai irodákat, karitatív irodákat) megszüntették. Mecsetekben razziáztak, hogy a Hamászt támogató imámokat elkapják, illetve a Hamász propagandaanyagait (főleg újságok) begyűjtsék. A Hamászhoz hasonlóan ők is átvették a területükön a média irányítását. Megemlítendő, hogy a Fatahnak többször felrótt állítás miszerint nem tud hatékonyan fellépni a terrorista szervezetek ellen az események alátámasztották kétséges, hogy izraeli és amerikai támogatás nélkül sikerült volna-e elérni ilyen eredményeket. (Schanzer [2008] 121-128. o.)

A folyamat végére két egymástól teljesen különálló entitás jött létre. Ez nem példátlan a palesztinok története során elég csak az első arab-izraeli háború utáni időszakra gondolni, amikor Gázát Egyiptom, addig Ciszjordániát Jordánia irányította. Az oslói tárgyalásokon is fontos szerepet kapott a két terület különállásának problémája valamiféle összeköttetés szükségessége merült fel a két terület között. A Hamász hatalomra kerülése óta fokozódott Gáza lemaradása Ciszjordániával szemben, az ott élők nehezen tudják biztosítani a napi megélhetésüket. A palesztin közvélemény ellenzi a két terület különállását és bíznak benne, hogy a területek egyszer majd újra egyesülnek.

Az „arab tavasz” eseményei Fatah - Hamász szembenállásra is nagy hatással voltak. A Fatah a Ciszjordániai győzelme után sem tudott megújulni. A Fatahon belül különböző érdekcsoportok vannak (Öregek Gárdája és Ifjak), amelyek maguk is egy-egy vezető körül kialakuló csoportokra oszlanak. Ezek a csoportok „szövetségeket kötnek egymással, és a leplezetlen anyagi előnyökre és kapcsolati korrupcióra épülő klientúrát építenek ki”, gyakori az is hogy egymás táborából vásárolnak meg embereket. A konkrét ügyek elszámoltatása mögött általában valamilyen politikai érdek húzódik meg. Ezért is tartják korruptnak a Fatahot. (Jungbert [2009])

Abbásznak az Öregek és Ifjak között kell egyensúlyoznia (miközben mellette is áll egy hozzá lojális érdekcsoport), hiszen az Ifjak nagyobb szerephez kívánnak jutni az Öregekkel szemben, akik védik az előjogaikat.¹⁰ Abbásznak az is a problémája, hogy

¹⁰ Az Öregek csoportjának egy jó része ma is külföldön él, míg a fiatalok a palesztin területeken.

mindeközben a nem Fatah tag Szalám Fajjad kormányfő rendelkezik a pénzügyi forrásokkal (Abbász mellett), amit az Öregek nem néznek jó szemmel. (Jungbert [2009])

Eközben az Izraellel kötendő békében sem tudott lényegesen előbbre lépni, továbbra is folytak és folynak az izraeli telepek bővítése. A folyamatos sikertelenségek, a korrupció, a munkanélküliség, a nehéz gazdasági helyzet erőteljesen erodálta Mahmúd Abbászt és a Palesztin Hatóságot.

Egy ilyen elkeseredett időszakban tört ki az „arab tavasz”. Bár nem voltak igazán nagy megmozdulások, de az tisztán látszott, hogy a palesztinok elégedetlenek mind a Hamással, mind a Fatahal és az általuk létrejövő megosztottsággal. Azt se lehet elfelejteni, hogy a Hamász bevételeinek legnagyobb része külföldről származik a támogatóik között több olyan ország is van, amelyet érzékenyen érintett az „arab tavasz”. A Hamász támogatói Irán, Szaúd-Arábia, Jemen, Szíria, Libanon, Líbia, Szudán és Katar. (Levitt [2006] 171. o.) Ebből a listából kiesett Jemen, Szíria, Líbia és Szudán is részben az „arab tavasz” miatt.¹¹ Szíria különösen érdekes, hiszen a Hamász főhadiszállása Damaszkuszban van.¹² Ebben a helyzetben a két oldal között immár évek óta folyó tárgyalások felgyorsultak. Végül, a kiegyezésre 2011 májusában, Kairóban került sor.

A kiegyezés nem hozott valódi egységet a két oldal között. Már júniusban az egységkormány megalakításakor problémák merültek fel. A Hamász nem támogatta Szalám Fajjad miniszterelnöki kinevezését. Mindkét oldal megegyezett a palesztin állam megalapításáról az 1967-es határok alapján, annak ellenére, hogy a Hamász még mindig elutasítja Izrael elismerését¹³. Ennek ellenére a Hamász nem támogatja Abbászt abban, hogy az ENSZ elé vigye a kérdést. Feltehető, hogy félnek attól, hogy Abbász megerősödésével jár ez a lépés. Bár a palesztinok is megosztottak a kérdésben, hogy mennyire volt helyes ez a lépés, de a legújabb közvélemény kutatások szerint a palesztinok 81,7 százaléka jónak, vagy nagyon jónak ítélte meg Abbász szereplését az ENSZ előtt, míg a megkérdezettek 63,4 százaléka elégedetlen a Hamász hozzáállásával. Emellett a megkérdezettek 56,5 százaléka a Fatah, míg csupán 17,7 százaléka bízik a

¹¹ Szudán szétválásával az északiak anyagi lehetőségei erőteljesen csökkentek

¹² Kháled Meshal 2011 novemberében Ammanba látogat, egyes feltételezések szerint azért, hogy a Hamász politikai irodáját Jordániába helyezték át, bár ezt ő cáfolta.

¹³ A létrejövő állam felépítésében a két oldal eltérő álláspontot képvisel. A Fatah egy szekuláris államot álmodott meg, míg a Hamász egy a sarián alapuló iszlám államot.

Hamász vezetésében.¹⁴ (PCPO [2011]) Jelenleg még nem állnak rendelkezésre közvélemény kutatások, arról hogy mennyiben változott a közvélemény szemében a Hamász megítélése miután megegyeztek Izraellel, Gilád Salitért 1027 palesztin foglyot engednek szabadon, de várhatóan emelkedni fog a Hamász támogatottsága.

2.2. Az izraeliek

Először az izraeli hivatalos álláspontot vizsgálom meg, amit Aliza Bin Noun nagykövet asszony cikke alapján teszek meg. Négy fő érvet hoz fel arra, hogy miért helytelen Abbász lépése: nem tisztelik az eddig tárgyalások eredményeit, egyoldalú lépés lenne, a Palesztin Hatóság nem felel meg az államiság feltételeinek, illetve ez egyben a Hamász elismerése is lenne.

A palesztinok percepciója az, hogy a tárgyalásokon nem értek el jelentős eredményeket, ezt a nagykövet asszony másik érve miszerint a PH nem felel meg az államiság kritériumainak, mivel területének csak egy kisrészét irányítja is alátámaszt. Az egyoldalú lépések esetében, így ír: „Megsértené azt a fontos 1995-ös ideiglenes megállapodást, amely mindkét félnek egyértelműen tiltja a Ciszjordánia és Gáza helyzetén változtató egyoldalú fellépést.”(Bin Noun [2011]) A palesztinok válasza erre, hogy az Izraeli település bővítések és a biztonsági fal felépítése is egy ilyen egyoldalú lépés, de említhetjük a gázai blokádot is, amely a palesztin fél belegyezése nélkül jött létre. Aliza Bin Noun kiemelte azt is, hogy Izrael kész engedményeket tenni és példaként felsorolja Sínai-félszigetről, Gázából és Dél-Libanonból történő izraeli kivonulást. Ezek közül csupán Gáza, ami a leendő palesztin állam része lenne, az innen történő kivonulást többen azzal magyarázzák, hogy túl kevés volt a telepés ezen a területen és nehéz volt megvédeni az állandó támadásoktól, azaz a palesztin ellenállás készítette Izraelt a kivonulásra. Valóban a Hamász elismerését is magában hordozná a palesztin állam kérdése, de ez egyben Abbászt is megerősítené, illetve, amint fentebb a közvélemény kutatásokból kiderült a palesztinok nem iszlamizáltak, így egy palesztin állam kikiáltása (megfelelő segélyekkel, amelyek az új állam gazdasági alapját is megteremtené) inkább a közvélemény Hamásztól való elfordulását segítené.

Benjámín Netanjahu 1996 után 2009-ben is a Likud színeiben miniszterelnöki pozícióba jutó politikus politikájában nem következett be gyökeres változás. Ahogyan az első

¹⁴ 23,8 százalék mondta azt, hogy egyikükben sem bízik

kormányzása idején is világossá tette, hogy a Munkapárt által támogatott „területet békéért” elvet nem támogatja. A pártja hagyományait követi, azaz erőre támaszkodó politikát folytat és a Ciszjordániai területek lehetőség szerinti legnagyobb részének Izraeli ellenőrzés alá vonását elősegítendő támogatja a telepek létrehozását. Jeruzsálem státuszáról nem hajlandó tárgyalni, azt csak izraeli szuverenitás alatt tudja elképzelni. Magát az oslói folyamatot sem támogatta, de nem zárja ki egy palesztin állam létrejöttének a lehetőségét, de ennek az államnak a szuverenitása erősen korlátozott lenne, lényegében csak autonómiát jelentene.¹⁵ A menekült kérdésben is változott az álláspontja az eredeti elképzelései szerint a Jordántól nyugatra fekvő területekre, azaz az esetleg létrejövő palesztin államba se térhetek volna vissza a menekültek, mára csak az Izraelbe való visszatérést ellenzi. (Gazdik [2009a]) (Gazdik [2009b])

A miniszterelnök az USA-val fenntartott viszonya sem nevezhető felhőtlennek. Netanjahu több évig az Egyesült Államokban élt, így ő, az eddigi izraeli vezetőkkel szemben, jobban ismerte az amerikai mentalitást. Bátran konfrontálódott Clinton elnökkel, hiszen az amerikai választásokon a zsidók többsége hagyományosan demokrata párti, így Clinton nem kockáztathatta meg a zsidó szavazók elvesztését, valamint a Közel-keleten a romló biztonság miatt szüksége volt Izrael segítségére. (Gazdik [2009a]) Ugyanez a forgatókönyv figyelhető meg Obamával szemben is. Ő is ugyanúgy számít a zsidó szavazókra, szervezetekre a 2012-es választásokra készülve és ugyan úgy szüksége van Izrael segítségére a térségben. Annyi különbség azonban megfigyelhető, hogy az USA egyre kevésbé tudja Izraelt nyomás alá helyezni. Másrészt Obama az „arab tavaszra” adott elkésett válaszai és a palesztin ENSZ beadvány elleni szigorú fellépéssel gyakorlatilag elveszítette a térségben a kairói beszéde után létrejövő szimpátiát és Izrael maradt az egyetlen támasza.

Izraelben létrejött egy olyan konszenzus, amely a palesztin kérdés megoldását próbálja minél tovább halasztani és inkább együtt élnek a problémával. Az izraeliek számára Irán sokkal fontosabb, az elmúlt években folyamatosan próbálják megakadályozni az iráni atomfegyver létrejöttét. Az Obama-adminisztráció engedékenyebb, puhább viselkedése a kérdésben az izraeli vezetőket arra sarkalhatja, hogy akár amerikai támogatás nélkül is csapást mérjenek Iránra.

¹⁵ Lényegében a már említett Jerusalem Center for Public Affairs biztonsági elgondolásait (valamint a víz készletek izraeli ellenőrzését) támogatja.

A konszenzus ellenére Netanjahut az ellenzéke, a Kadima élesen bírálja azért, mert a Palesztin Hatóságot eltávolítja Izraeltől. A Kadima vezetőjének, Cipi Lívninek Knesszetbeli felszólalását idézi Harkov: „Nem értem mi a célja azzal, hogy sértegeti és eltávolítja tőlünk Abbászt... Megpróbál megszabadulni a partnerünktől, hogy továbbra is azt mondhassa, hogy nincs ilyen?” A felszólalásában továbbá kiemelte, hogy a Hamással nem lehet megegyezni, míg Abbással igen. Arra is felhívta a figyelmet, hogy Netanjahu fellépése Izrael elszigetelődéséhez is vezethet. (Harkov [2011])

Gilád Salit kiszabadulásának kérdésében a Kadima bár üdvözölte Salit hazaérkezését, de stratégailag hibás döntésnek vélik, főleg az óriási aránytalanság miatt. A másik problémájuk a cserével, hogy az egyértelműen a Hamászt erősíti a Fatahal szemben.

3. NEMZETKÖZI FOGADTATÁS

Ahogy a palesztinokat és izraelieket, úgy a nemzetközi politikát is megosztotta a palesztin államiságról szóló ENSZ szavazás. Az Egyesült Államok már a szavazás előtt hónapokkal kinyilvánította, hogy a Biztonsági Tanácsban meg fogja vétózni, hogy teljes jogú tagja lehessen az ENSZ-nek. Ennek ellenére, ha a Közgyűlés kétharmada támogatja a palesztinok felvételét, azzal megfigyelő tagállamként ott lehetnek az ENSZ-ben. Előzetesen borítékolni lehet, hogy sikerülni fog megszerezni a kétharmados támogatottságot, de bár a Közgyűlésben minden ország szavazata egyenlő, a nemzetközi politikában fontos, hogy mely országok álltak a palesztin államiság mellé, ezért a palesztin és izraeli vezetők és diplomaták mindent megtettek, hogy támogatókat szerezzenek a világ vezető hatalmai közül.

Az „arab tavasz” folyamányaként a palesztin oldal befolyásos támogatókra tett szert, amelyek hajlandóak fellépni Izraellel szemben. Ezzel párhuzamosan Izrael nehéz helyzetbe került, az eddigi szövetségesei szembefordultak vele, a térségben teljesen elszigetelődött az elmúlt hónapokban.

Az alábbiakban az ENSZ Biztonsági Tanács állandó tagjainak és a közel-keleti országok a palesztin-izraeli kérdéshez és az ENSZ szavazáshoz való hozzáállását fogom elemezni.

3.1. Franciaország

Hagyományosan szoros kapcsolatokkal rendelkezik az arab világban, de 1950-es években a francia államérdeknek megfelelően Izraelt támogatták (Szuezi válság). De Gaulle színrelépésével a francia politika inkább pro-arab, pro-palesztin irányba változott, noha nem vállalták fel, hogy élesen szembeforduljanak az Egyesült Államokkal. (Paragi [2007])

Franciaországot, mint az egész Nyugatot felkészületlenül érték az „arab tavasz” eseményei. A francia vezetők túl sokáig tartottak ki a Ben Ali mellett. Khadafi pedig bejelentette, hogy Nicolas Sarkozy 2007-es elnökválasztási kampányát Líbia is támogatta. A 2012-es választásokra készülő Sarkozyt ezek az ügyek súlyosan érintették, tovább csökkent az amúgy is alacsony népszerűsége. Sarkozy, hogy népszerűséget visszaállítsa, látványos külpolitikába kezdett. Szorgalmazta Líbia megtámadását és egyre nagyobb szerepet vállalt a világpolitikában.

A Palesztina elismeréséről is markáns véleményt fogalmazott meg Sarkozy elnök az ENSZ Biztonsági Tanácsában. A francia elnök kijelentette, hogy azt támogatják, hogy Palesztina megfigyelői státuszt kapjon a Közgyűlésben.(UN News Center [2011]).

Franciaországban a közvélemény jelentős hányada a palesztin állam kikiáltása mellett áll. Egy szeptemberi közvélemény kutatás szerint a franciák 82%-a támogatja a palesztin államiságot és 69% támogatja az államiság elismerését az ENSZ-ben.(The Jerusalem Post [2011]). Ez is arra ösztönözhetette Sarkozyt, hogy a palesztinok számára kedvezőbb álláspontot képviseljen.

3.2. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyság történelmi szerepe és felelőssége az izraeli-palesztin konfliktus kialakulásában tagadhatatlan. Éppen ezért a palesztin kérdés megoldása a számukra talán a legfontosabb az európai államok közül.

Mindezek ellenére, ahogyan a brit-amerikai kapcsolatok felerősödtek, úgy egyre inkább Izraelnek kedvező politikát kezdetek el folytatni. Ennek betetőződése a Blair-kormány, amely alatt az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság közötti kapcsolatok sose látott szoros szövetsége jött létre. A 2001. szeptemberi terrortámadás után elindított terrorellenes harc egyik fő támogatójává vált. London számára a közel-keleti kérdésekben Washington a referencia. (Paragi [2007])

A mostani konkrét helyzetben Egyesült Királyság politikáját nem lehet meghatározni, a brit vezetők kerülnek az ENSZ szavazás témáját. Bár Cameron-adminisztráció nem foglal állást a kérdésben, de valószínűsíthető, hogy az amerikai álláspontot fogják követni és nemmel fognak szavazni.

3.3. Egyesült Államok

Az Egyesült Államok neve összekapcsolódott a palesztin-izraeli kérdés rendezésével, nem volt olyan elnök Izrael Állam kikiáltása óta, amely ne került volna kapcsolatba a konfliktussal, közülük is Jimmy Carter és Bill Clinton volt a legaktívabb a kérdés rendezését illetően. Gyakran vetik az USA szemére, hogy egyoldalúan az izraeli oldalt támogatják. Ahogyan Condoleezza Rice 2000 októberében fogalmazott „az Egyesült Államoknak a Közel-Keleten vannak szövetségesei, és van egy barátja, Izrael” (Rostoványi [2006] 195.o)

Barack Obama megválasztását nagy várakozások előzték meg, az egész világ az amerikai külpolitika gyökeres megváltoztatását remélték tőle. 2009 októberében megkapta a Nobel-békedíjat, alig pár hónappal a beiktatása után.

A 2009. június 4.-én megtartott kairói beszédét az arab világban általában üdvözlötték (annak fényében, hogy szakított a George W. Bush Közel-Kelet politikájának hangnemével ezen nem is lehet csodálkozni)¹⁶. A beszéd kritikusai a tartalmat hiányolták a beszéd mögül, azaz, hogy az Egyesült Államok milyen lépéseket kíván megtenni a fő kérdések megoldása érdekében. Obama elnök a palesztin-izraeli konfliktusra is kitért, ő volt az első elnök, aki a hivatali idejének az első hat hónapjában a palesztin államról beszélt. (N. Rózsa [2009])

A beszéd izraeli fogadtatása, már nem volt ennyire pozitív. Obama a beszédében (az elődeitől eltérően) a nagy nyilvánosság előtt elvárásokat fogalmazott meg Izraellel szemben (az izraeli telepek növekedésének leállítását) és következetesen palesztin ellenállásról és nem terrorról beszélt (bár az erőszakot elítélte). Az elnök a kétállamos megoldás mellett állt ki, annak ellenére, hogy Netanjahu kerülte a kétállamos megoldás néven nevezését. Az izraeliek bár Obama kijelentette, hogy Izrael és az Egyesült Államok között elszakíthatatlan kötelék van negatívan értékelték a beszédben felvázolt jövőképet. (Paragi [2009])

2011. május 19.-én újabb beszédet tartott Barack Obama az „arab tavasz” eseményeire adott válaszul. A két „közel-keleti” beszéd között eltelt időben az elnöknek nem sikerült a kairói beszédben megfogalmazott célokban változásokat elérni. Az Egyesült Államok külpolitikájának elfogadottsága az előző elnök mutatóit idézik, ebben közrejátszik az is, hogy az „arab tavaszra” adott reakcióik sok esetben hibásak voltak (sokáig támogatta a vele szövetséges rezsimeket például Mubarakot).

Ebben a beszédben is fontos szerepet kapott a palesztin-izraeli konfliktus rendezése. Obama a beszédében az 1967-es vonalakhoz való visszatérést javasolta, a megváltozott helyzet miatt területcserét is szükségesnek tart, hogy „mindkét állam biztonságos és elismert határok között élhessen”. Obama meghatározta a konfliktus rendezésének menetét is: először a biztonság és terület problémáját kell megoldani és utána kerülhet sor a Jeruzsálem és a menekültkérdés rendezésére, de nem jelölt ki határidőket a lépések

¹⁶ Az Mubarak-rezsim bukását figyelembe véve Egyiptom nem a legmegfelelőbb helyszín volt arra, hogy a demokráciáról és az emberi jogokról beszéljen.

végrehajtására. Az izraeli erők kivonulásával párhuzamosan a palesztin erőknek kell átvenni az ellenőrzést. Jogosnak tartotta az izraeliek aggályait a Fatah és Hamasz egységkormányral kapcsolatban, azaz nem lehet tárgyalni egy olyan kormánnyal, amelynek egy része nem ismeri el Izrael Állam létét. Figyelmeztette a palesztinokat, hogy ne próbálják meg egyoldalúan kikiáltani a palesztin államot (a szeptemberi ENSZ Közgyűlésen). Netanjahu a beszéd után rögtön megszólalt és védhetetlennek nevezte az 1967-es határokat. Egyes izraeli elemzők hibának tartják, hogy az izraeli miniszterelnök újra konfrontálódott az amerikaiakkal, ugyanis Izrael utolsó szövetségét „veszélyeztetni”, míg a mostani határok éppúgy védhetetlenek és csak a nemzetközileg elismert határok nyújtanak valós biztonságot, valamint kiemelték, hogy az amerikai elnök a palesztinokra is nyomást gyakorolt. A palesztin oldal is elutasította a beszédben foglaltakat, hiányolták, hogy nem szólította fel Izraelt a telepek építésének leállítására (a beszéd idején 1500 lakásra adtak ki építési engedélyt), valamint úgy értelmezték a beszédet, hogy a nézeteltérések ellenére sem fog fellépni Izraellel szemben. A palesztinok úgy döntöttek, hogy az amerikai figyelmeztetés ellenére is folytatták a palesztin állam kikiáltásának előkészítését. (N. Rózsa [2011])

Obama, aki a 2012-es választásokra készül, nehéz helyzetbe került az Egyesült Államokon belül is. Több képviselő is Izrael elárulásával vádolta meg, és az amerikai zsidók és Izrael szimpatizánsok körében a népszerűsége óriásit zuhant.¹⁷

Az Egyesült Államok mindent megtett annak érdekében, hogy megakadályozza a palesztinokat abban, hogy benyújtsák a tagfelvételi kérvényüket. Már a hivatalos bejelentés előtt kijelentették, hogy meg fogják vétózni az előterjesztést, többször hangsúlyozták, hogy a feleknek vissza kell térniük a tárgyalóasztalhoz.

Mindezek ellenére Mahmúd Abbász benyújtotta az ENSZ tagfelvételi kérelmet, amely az USA-t kellemetlen helyzetbe hozta. A palesztin állam ENSZ-beli elismerésének megvétózásával az Egyesült Államok az elszigetelődést kockáztatná, így mindent megtesz annak érdekében, hogy ne keljen vétózni, de megakadályozza a palesztin törekvéseket is. Az amerikai diplomata két módon próbálták, próbálják rendezni a helyzetet: először is kísérletet tettek, hogy a két oldalt újra a tárgyalóasztal mellé ültessék, másodszor az ENSZ Biztonsági Tanács tagjait próbálják meggyőzni, hogy ne támogassák

¹⁷ 2008-ban az elnökválasztás során az exit poll-ok alapján a zsidó szavazók 77%-a őt támogatta. (Haaretz [2008])

a palesztin beadványt, ezzel elkerülve, hogy a vétót kelljen alkalmazniuk (a palesztinoknak 9 BT tagot kell a saját oldalukra állítani).

3.4 Oroszország

Oroszország nem csak, mint ENSZ Biztonsági Tanácsi tag, de mint a közel-keleti béke közvetítőjeként szolgáló Kvartett egyik tagjaként is fontos szerepet játszik a kérdésben, annak ellenére, hogy az utóbbi időben csekély a diplomáciai szerepük a térségben.

Dimitrij Medvegyev januárban a Közel-Keletre látogatott és többször is megerősítette, hogy ahogyan 1988-ban a Szovjetunió elismerte a Jasszer Arafat által kikiáltott államot, úgy most is ezt fogja tenni. „Oroszország álláspontja változatlan maradt. Oroszország sok évvel ezelőtt döntött... támogattuk és támogatni fogjuk a palesztin nép elidegeníthetetlen jogát egy államra Kelet-Jeruzsálem fővárossal” idézi Sherwood Medvegyevet. Jerikói látogatása során kiemelte, hogy Izraelnek le kell állítania a telepek bővítését Ciszjordániában és Kelet-Jeruzsálemben, a béke érdekében. Azokkal az izraeli és amerikai aggodalmakkal szemben, melyek szerint a palesztin állam egyoldalú kikiáltása visszavetné a tárgyalásokat, Medvegyev gyökeresen más álláspontot képvisel, akit Sherwood idéz: „Biztos vagyok benne, hogy a palesztin állam megalakításával mindenki győz- a palesztinok és az izraeliek.”(Sherwood [2011])

A tervek szerint januárban Izraelbe is ellátogatott volna az orosz elnök, de az izraeli külügyminisztériumi dolgozók sztrájkja miatt elhalasztották a találkozót Medvegyevvel, így elszalasztották a lehetőséget, hogy az oroszokat egy számukra kedvezőbb álláspont felé tereljék. A Szovjetunió felbomlása óta Oroszország súlya csökkent a világban, mégis veszélyes precedenst teremthet Izrael számára, azok az országok, amelyek 1988-ban a Szovjetunió mellett elismerték a palesztin államot (összesen 114 ország köztük Magyarország is) ezek után szintén az elismerés mellett dönthetnek.

3.5 Kína

Kína, Oroszországhoz hasonlóan már 1988-ban elismerte Palesztinát. Kína hagyományosan palesztin barátjának tekinthető, annak ellenére is, hogy a palesztin-kínai kapcsolatok az utóbbi években sokat lazultak.

Kína Oroszországhoz hasonlóan támogatásáról biztosította a palesztinokat. Kína döntésének vizsgálatakor fontos figyelembe venni, hogy a közel-kelti olaj importtól függ. 2009-ben a nyersolaj szükségletének 47%-át a Közel-Keletről szerezte be, és ez függés

nem fog a közeljövőben megszűnni annak ellenére sem, hogy Kína az ellátás diverzifikálására törekszik. (Jiang – Sinton [2011])

Kína az elmúlt években sokkal hangsúlyosabb szerepet tölt be a nemzetközi színtéren, egyre erőteljesebben képes az érdekeit érvényesíteni a világban. Az Egyesült Államok és Kína között egyre nő a feszültség, hiszen a stratégia céljaik ütköznek egymással (például a Dél-kínai-tenger szigeteinek birtoklásáról szóló vita). Azzal, hogy az USA a közel-keleti pozíciói meggyengültek, lehetőséget teremt arra, hogy egy új szereplő is megjelenjen a térségben. A közvélemény támogatásának elnyeréséhez nélkülözhetetlen lépés a palesztinok melletti kiállás, főleg annak a fényében, hogy az USA fő törekvése, hogy megakadályozza a palesztin állam felvételét az ENSZ-be. Azonban a nagy olajtermelő országokban, ahol a rezsimek a helyükön maradtak nem várható változás, továbbra is az amerikai befolyás alatt maradnak.

3.6 Az arab világ

Az arab világ egységesen a palesztin ügy mellé állt az ENSZ szavazás kérdésében. Közölték, hogy támogatják Abbász az ENSZ-hez benyújtott, tagsági kérelmét az 1967-es határok alapján, Kelet-Jeruzsálem fővárossal.

Az Arab Liga külügyminiszterei dohai találkozójukon kiadott közleményükben kijelentették, hogy „minden szükséges lépést megtesznek annak érdekében, hogy összegyűjtsék a szükséges támogatást a világ országaiban, kezdve a Biztonsági Tanács tagjaival, hogy elismerjék Palesztinát... és teljes jogú tagságot nyerjenek az ENSZ-ben.” (The Guardian [2011])

Az „arab tavasz” eseményei folytán az arab vezetők stratégiai céljai megváltoztak a külpolitikájukat sokkal inkább a belpolitikának rendelték alá. Az arab közvélemény szimpatizál a palesztinokkal és erősen Izrael ellenesek (természetesen nem feltétlenül Izrael állam létét kérdőjelezi meg, hanem az izraeli kormány a palesztinokkal szembeni politikáját).

Izrael állam elszigetelődése a térségben az utóbbi hónapokban teljesen végbement. Izrael az összes szomszédjával vitás helyzetbe került, illetve a régió instabilitása egy kiszámíthatatlan helyzet elé állítja Netanjahut és kormányát. Libanonnal a konfliktus már több éve húzódik, a nemrégiben talált tengeri földgáz lelőhelyek vitatott hovatartozása újabb ellentétet szült a két ország között. Szíriában az Aszad-rezsim ellenes tüntetések

már hónapok óta zajlanak, az esetleges távozása is egy merőben új helyzet elé állítaná az izraeli vezetést. Nem lehet felmérni, hogy egy esetleges új szír vezetés milyen lépéseket tenne a Golán-fennsík visszaszerzéséért. Jordániában a lakosság többsége palesztin, annak ellenére, hogy az „arab tavasz” kapcsán létrejövő a tüntetések nem a király ellen irányultak, vélhetően mégis II. Abdalláh királynak jobban ki kell szolgálnia a közvéleményt.

Azonban mégis az egyiptomi átrendeződés okozza a legnagyobb problémát Izrael számára. Azé az Egyiptomé, amely térség legerősebb, a Szuezi-csatornát ellenőrző állama, és akivel elsőként 1979-ben aláírta a békeszerződést.

Egyiptom hagyományos módon fontos szerepet játszik az izraeli-palesztin, valamint Fatah-Hamasz közötti közvetítésben. Miután Gázában a Hamasz került hatalomra és a palesztin területek politikailag is két részre szakadtak Egyiptom lett a közvetítő a két palesztin oldal között. A mostani egyességet is a Fatah és a Hamasz között Kairóban kötötték a felek.

Hoszni Mubarak bukásával nem következett be gyökeres változás az egyiptomi külpolitikában, de egy a közvélemény hangjaira sokkal érzékenyebb vezetés került hatalomra. Ahogyan Törökország esetében is megfigyelhető a vezetés elkerüli a konfliktust az Egyesült Államokkal, de Izraellel szemben sokkal élesebb hangot ütnek meg, mint Mubarak tette. Ez arra vezethető vissza, hogy a katonai kormányzat kénytelen figyelembe venni a megváltozott helyzetet, a Muszlim Testvériség megerősödését.

A Muszlim Testvériség támogatottságának mértéke kétséges, de az biztosnak látszik, hogy bármi is történjen sokkal nagyobb befolyásuk lesz az egyiptomi külpolitika alakításában. Ezért az olyan kijelentéseik, miszerint az új kormánynak népszavazást kellene tartania az egyiptomi-izraeli békéről, okkal borzolja a tel-avivi és washingtoni kedélyeket, annak ellenére, hogy Egyiptomnak a status quo fenntartása a fő célja.

3.7 Törökország

Törökország külpolitikája az utóbbi években gyökeres változásokon ment keresztül. A közel-keleti térség államai közül Törökország volt az egyetlen, amely jó viszonyt ápolt Izraellel, ami részben annak köszönhető, hogy mindketten az Egyesült Államok szövetségesei. Törökország és Izrael viszonya azonban az utóbbi években megromlott tulajdonképpen a gázai háború óta a két ország között folyamatosak a viták. Erdogan

török miniszterelnök többször élesen bírálta Izraelt a gázai háború miatt, majd 2009 októberében Törökország lemondta egy NATO hadgyakorlaton való részvételt, mivel Izrael is részt vett volna rajta. Először a törökök tagadták, hogy a döntésnek, bármilyen politikai oka lett volna, de Ahmet Davutoglu a döntést a 2008-as gázai háborúhoz kötötte. Bár az esetnek nem lett különösebb visszhangja, de előre vetítette, hogy Törökország külpolitikai stratégiájában gyökeres változások fognak bekövetkezni. Egyrészt az EU folyamatos elutasítása miatt,¹⁸ másrészt, hogy a gazdasági és politikai befolyásukat megerősítsék a Közel-Keleten, ami egyben azt is jelentette, hogy fel kell vállalniuk a konfliktust az USA-val és Izrael.

A török külpolitika azonban nehéz helyzetben volt az arab tavasz kitöréséig, ugyanis a térségben a különböző kereskedelmi szerződéseken és diplomáciai gesztusokon kívül nem tudott semmi érdemlegeset tenni a pozíciói megerősítéséért, hiszen az addigi hatalmon lévő konzervatív vezetéssel nem tudott ennyire jó kapcsolatokat kiépíteni és a pénzügyi mozgástere is lényegesen kisebb, mint az olajban gazdag arab államoknak.

2010. május 31.-én egy Gázába tartó segélyflottillát az izraeli erők elfoglaltak, az akció során nyolc török állampolgár és egy török születésű amerikai állampolgár életét vesztette, többen megsérültek. Az esetet követően a két ország viszonya- az amerikai erőfeszítések ellenére is- mélypontra jutottak. Törökország felszólította Izraelt, hogy kérjen bocsánatot az eset miatt, fizessen kompenzációt az áldozatok családjainak és szüntesse meg a blokádját a Gázai övezet körül. Az izraeli kormány elutasította Ankara követeléseit. A 2011 szeptemberében napvilágra hozott Palmer-jelentés és az azt követő reakciók hosszú időre konzerválták a két ország közötti ellenséges viszonyt.

Törökország viszonya az Egyesült Államokkal is megromlott főleg az iraki háború és a kurd kérdés kapcsán. A politikai elit és a török közvélemény is egyre inkább Amerika-ellenessé válik egyrészt az elhibázott katonai akciók és a túlkapások miatt, másrészt az iraki háború miatt a török kereskedelem is veszteségeket szenvedett. Az amerikai vezetés pedig azt nehezményezi, hogy Törökország nem támogatja a térségbeli politikájukat (Irán, Hamasz elszigetelését). Mindezek ellenére a két ország közötti stratégiai együttműködés továbbra is fennáll. (N. Rózsa [2007] 184-186. o.)

¹⁸ Elég csak Törökország EU csatlakozására gondolni, az 1999-es helsinki csúcson tagjelölti státuszt kapott, de, azóta is folyamatosan hallani lehet olyan hangokat, amelyek szerint Törökországnak nincs helye az EU-ban. Az Unió úgy számolt már 2004-ben, hogy Törökország csatlakozására legkorábban a 2013-ig tartó költségvetési időszak után kerülhet sor. Másrészt folyamatos a konfliktus az EU és Törökország között Ciprus miatt is (legutóbb a Ciprus 2012-es soros elnöksége miatt).

Szeptember elején a török miniszterelnök meglátogatta az „arab tavasz” országait (Egyiptomot, Tunéziát és Líbiát). A kairói látogatása során kijelentette: "Itt az ideje felemelni a palesztin zászlót az ENSZ-ben. Emeljük fel ezt a zászlót, és legyen ez a közel-keleti béke és igazság szimbóluma" (BBC news [2011]).

Kijelenthető, hogy Törökország vezető szerepet kíván betölteni a Közel-Keleten és talán modell szerepet átalakuló diktatúrák számára, melynek elérése érdekében a palesztin ügy mellé állt és immáron hajlandó felvállalni a konfliktust Izraellel. Azonban Törökország keleti pozíciói megerősítése mellett vigyáz az Egyesült Államokkal fenntartott jó viszonyának fenntartására is.¹⁹

¹⁹ A két ország szeptemberben jelentette be, hogy aláírták az amerikai rakétavédelmi pajzs egyik radarját Törökországba telepítik. Ezt a lépést Irán erőteljesen kritizálta. (Time [2011]) Miközben Törökország elutasította az Irán elleni szankciók bevezetését az ENSZ biztonsági tanácsában még 2010-ben.

4 FORGATÓKÖNYVEK

Az ENSZ szavazás lehetséges kimeneteleinek vizsgálatakor érdemes megvizsgálni, hogy mennyiben befolyásolja a palesztin állam létrejöttét. „Egy állam más államok általi elismerése a nemzetközi jog szabályai alapján önmagában nem szükséges feltétele egy állam jogalanyiságának. A nemzetközi jog ugyanis az államiséget, így a jogalanyiséget is objektív tényként kezeli. ...Egy entitás nem attól válik állammá, hogy más államok elismerik, hanem attól, hogy önállóan képes felmutatni az államiség jegyeit.” (Hoffmann [2010] 107-108. o.)

Az első fejezetben bemutattam, hogy a palesztin állam nem felel meg maradéktalanul a montevidéói kritériumok által támasztott feltételeknek. A határai rendezetlensége mellett a valóban súlyos probléma, hogy a Palesztin Hatóság a területeinek csak egy kis részét irányítja maga, a területe többségét részben, vagy egészben Izrael irányítja. Kijelenthető, hogy a montevidéói kritériumok szerint ma nem létezik a palesztin állam. Azonban a gyakorlatban fel lehet hozni példákat arra, hogy egy entitás nem rendelkezik kormányzattal, amely képes lett volna a lakossága fölött a tényleges hatalmat gyakorolni, vagy arra, hogy a kormányzat egy másik országnak adta át a jogkörei egy részét.²⁰ Vannak olyan országként elismert entitások, amelyek igen kisszámú lakossággal rendelkeznek és olyanok is, amelyek pontos határai nem tisztázottak. (Quigley [2010] 237-246.o) Az államok léte, létének az elfogadása sokkal inkább politikai kérdés, mint jogi.

Egy valódi palesztin állam létrehozásához csupán egy államnak az beleegyezés és támogatása szükséges, ez pedig éppen Izrael, hiszen az ENSZ Közgyűlés legtöbb tagja (azaz a világ országainak többsége) már elismerte a palesztin állam kikiáltást. 2002-ben a Biztonsági Tanács az 1397-es határozatában megerősítette a kétállamos megoldás melletti kiállításukat „Megerősítve egy olyan régió vízióját, ahol két állam Izrael és Palesztina él egymás mellett biztonságos és elismert határokkal.” (BT 1397-es határozata [2002])

A palesztin államiség nemzetközi elfogadását az is alátámasztja, hogy a Palesztin Nemzeti Hatóság által kibocsátott útleveleket elfogadja többi állam, mi több az Egyesült Államok, amely nem ismeri el Palesztinát államként, elfogadja az általa kiállított útlevelet (amely 2009-től elektromosan leolvasható). Az útlevél definíciója szerint illetékes

²⁰ A kérdés egy érdekes vetülete, hogy azokat a kisméretű vagy „bukott” országokat, amelyek a nemzetközi gazdasági segítségtől függenek, mennyire lehet önállónak nevezni, amellet is, hogy az önállóságuk részleges feladása a szabad akaratukból történik.

hatóság által kibocsájtott dokumentum, amely megmutatja a tulajdonosa nemzetiségét. Ebből következőleg az USA elfogadja a Palesztin Nemzeti Hatóságot illetékesként, valamint a palesztin nemzetiséget is.²¹(Quigley [2010] 212.o.)

Felmerül a kérdés, hogy Mahmúd Abbász miért nyújtotta be a kérelmét az ENSZ-nek és milyen eredményt vár ettől, hiszen a tagjai csak és kizárólag államok lehetnek és már a benyújtás előtt a fejlett országok és Izrael világossá tették, hogy nem támogatják a lépést és az Egyesült Államok bejelentette, hogy megvétózza a beadványt. Az alábbiakban a szavazás lehetséges forgatókönyveit elemzem. Arra azonban figyelemmel kell lenni, hogy a beadvány nemzetközi jogi következményei nem tisztázottak, így inkább a felmerülő kérdésekre próbálok meg rávilágítani.

Bár az USA bejelentette, hogy vétót emel a kérelem ellen, mégis megvizsgálom azt a lehetőséget, hogy a beadványt megszavazza a Biztonsági Tanács. Ezzel a Palesztin Hatóság a világ támogatását tudná a háta mögött, ami Izraelt nehéz helyzetbe hozná, az eddigi politikáját már nem folytathatná az eddigi politikáját, de legalábbis szorult helyzetbe kerülne. A PFSZ az ENSZ-ben megfigyelőként most is jelen van,²² de ők az állampolgárság nélküli palesztin menekülteket is képviselik, ha létrejönne a palesztin állam kérdéses, hogy képviselhetik-e tovább az érdeküket. Az 1967-es határok alapján létrejövő állam területén lévő izraeli állampolgárságú telepésekkel, illetve Ciszjordániában állomásozó izraeli katonáknak ki kell-e vonulniuk, ki kényszerítené őket erre. Ebben az esetben, a palesztin állam a nemzetközi bíróságokhoz fordulhatna és csatlakozhatna olyan egyezményekhez, amelynek államok a tagjai. Izrael valószínűleg továbbra sem ismerné el, kérdéses, hogy milyen eredményekkel járna ez a szcenárió.

A második lehetőség az, hogy nem jut át a beadvány a Biztonsági Tanácson és a Közgyűlés sem támogatja megfelelő arányban. Ez sem egy valószínű forgatókönyv, de ennek teljesülése esetén a palesztinok rendkívül nehéz helyzetbe kerülnének. A közvélemény úgy érezné, hogy a világ elárulta őket, ami egy újabb intifádához vezethet. Ez a szcenárió bizonyosan Mahmúd Abbász bukásához vezetne és nálánál radikálisabb vezető, vezetők kerülnének hatalomra. Izrael szempontjából ez a lehetőség sem nevezhető jónak, de egy ilyen helyzetet felhasználhatnak arra, hogy a biztonságra hivatkozva teljesen az ellenőrzésük alá vonják a palesztin területeket. Ezáltal osló eredménye a

²¹ Ez azt is alátámasztja, hogy Palesztinának van lakossága.

²² 1988-tól az ENSZ-ben Palesztina ül hivatalosan, de ez csak az elnevezésben történt változás.

részleges palesztin autonómia elveszne. Másrészt felerősödhetnek azok a hangok, amelyek a palesztinok transzferjét sürgetik a Jordán-folyótó nyugatra fekvő összes területről. Benny Morris egy vele készült interjúban kifejtette, hogy jelenleg nem tartja elképzelhetőnek a palesztinok kiutasítását, de a jövőben igen. „...De kész vagyok azt mondani, hogy más körülmények, apokaliptikus körülmények között, amelyek akár öt-tíz éven belül is megvalósulhatnak, látom az esélyét a kiutasításnak...”²³ Az interjúban bár kiállt a kétállamos megoldás mellett, de véleménye szerint a palesztinok ebbe nem tudnának beletörődni, ezért mindenestre be kell őket zárni, ezt szolgálja a létrejövő biztonsági fal is. (Shavit [2004])

A harmadik lehetőség, hogy az Egyesült Államok vétója miatt nem jut át a beadvány a Biztonsági Tanácson. Ebben az esetben az USA a világ legerősebb államaként nem szigetelődne el, de bizonyosan pozíciókat veszítene a Közel-Keleten, ami az olajtermelés miatt kulcsfontosságú számukra. Az amúgy is az amerikai közel-keleti politikát bíráló közvélemény végleg elfordulna az USA-tól. Ennek a forgatókönyvnek a létrejöttékor is lehet számítani palesztin tüntetésekre.

Negyedik lehetőségként felmerült, hogy az USA a Biztonsági Tanács több tagját is rá tudja venni, hogy nemmel szavazzanak, így neki nem kell vétót alkalmaznia. Ezzel az előbb vázolt hatásokat némiképp csökkentenék. Azonban valószínűtlen, hogy rövid és talán közép távon el tudná felejtetni a palesztin és az arab közvélemény azt, hogy mennyire élesen lépett fel Obama Abbással szemben és hogy már a beadvány benyújtása előtt bejelentette az amerikai vétót.

Az előző két lehetőség bármelyikének valóra válásakor a Közgyűlés kétharmados támogatása sem nyújt tagállami állapotot Palesztinának, de fontos jogi következményekkel járhat. Felmerült a lehetősége annak, hogy Palesztin *Állam* megfigyelői státuszt kapják meg, ezzel a Vatikán után a második ilyen állam lennének. Ez az állandó megfigyelői státusz nincs egyértelműn szabályozva. Az ENSZ honlapja így ír erről: „Az állandó megfigyelői státusz kizárólag a gyakorlaton alapul és nincsenek rendelkezések róla az Egyesült Nemzetek Alapokmányában”(Egyesült Nemzetek honlapja: About Permanent Observers). Ebből adódóan kérdéses, milyen jogkörökkel párosulna. Ebben az esetben egyértelmű, hogy nem jön létre palesztin állam, így továbbra

²³ Morris az interjúban az apokaliptikus helyzetet arra értette, hogy ha környező országoknak atomfegyvere lenne, esetleg megindulna egy arab támadás Izrael ellen.

se fordulhatna a nemzetközi bíróságokhoz, illetve nem csatlakozhat az olyan nemzetközi szerződésekhez, melyeknek kizárólag államok lehetnek az aláírói. Ennek a forgatókönyvnek a következménye az lehet, hogy a palesztinok fel tudják mutatni, hogy mögöttük áll a világ döntő többsége és ezzel nyomást helyezhetnének Izraelre, hogy felgyorsuljanak a tárgyalások, és hogy a megváltozott viszonyok helyreálljanak. Itt a ciszjordániai és kelet-jeruzsálemi telepek kiürítésére és átadására gondolok. Azonban azt sem lehet elfelejteni, hogy Izrael szövetségese az Egyesült Államok teljes mértékben kiállt mellette és az európai országok se támogatták Abbász lépését. Azok az országok, amelyek az ENSZ-ben meg fogják szavazni a beadványt, már elismerték a palesztin államot, vagy legalábbis a palesztinok ez irányú igényeit, mégse történt változás a palesztin-izraeli kapcsolatokban. Ez is a palesztinok elkeseredettségét növelheti, amely tömegtüntetésekhez, esetleg egy újabb intifádához vezethet. Mindezek mellett a legvalószínűbb, hogy ez a scenárió fog megvalósulni.

2011. október 31-én a Palesztin Hatóság az UNESCO teljes jogú tagjai közé választották (eddig csak megfigyelői státuszban voltak), amely amellet, hogy óriási diplomáciai siker, megmutatja, hogy várhatóan mi lesz az ENSZ tagfelvételi kérelem sorsa. Az Egyesült Államok és Izrael már a szavazást megelőzően bejelentették, hogy nem támogatják a tagfelvételt, valamint bejelentették, hogy egy esetleges tagfelvétel esetén beszüntetnék az UNESCO finanszírozását.²⁴ Ez a lépés egybecseng az ENSZ tagfelvételi kérelem benyújtása előtti amerikai lépéssel azaz, hogy előre, fenyegetésképp bejelentette, hogy vétót fog alkalmazni a beadvány ellen. Nem keltett különösebb meglepetést, hogy az Európai Unió belül ebben a kérdésben sem jött létre konszenzus. Németország nemmel, Franciaország igennel szavazott, míg Nagy-Britannia tartózkodott.²⁵ Ennek a három országnak a szavazata különösen érdekes annak a fényében, hogy mindhárman a Biztonsági Tanács tagjai. A szavazás egyben azt is előre vetíti, hogy az ENSZ tagsági kérelem esetében a Közgyűlésben valószínűleg kellő számú támogatót tudnak a palesztinok maguk mellé állítani, annak ellenére, hogy a Biztonsági Tanácsban erre csekély esélyük van.

A palesztinok UNESCO-ba való felvétele azonban arra is rávilágít, hogy az ENSZ-be való felvétele esetén sem tisztázott mennyivel lesz több lehetőségük a mostaninál, hiszen

²⁴ Végül a szavazás után be is szüntették az UNESCO finanszírozását. Az amerikaiak egy olyan az 1990-es években elfogadott, törvényre hivatkoznak, amely megtiltja bármilyen olyan ENSZ szervezet támogatását, amely teljes jogú tagként felveszi a palesztinokat azelőtt, hogy létrejönne a palesztin-izraeli béke.

²⁵ Magyarország is tartózkodott.

felvételt nyertek egy ENSZ szervezetbe, annak ellenére, hogy nem teljes jogú tagjai magának az ENSZ-nek. Hozzá kell tenni, hogy az UNESCO rendelkezik bizonyos mértékű önállósággal (például a tagfelvétel kérdésében): „...ugyanakkor elismeri ezen Szervezet önállóságát a jelen Alkotmányban meghatározott hatáskörökben.” (UNESCO alkotmánya X. cikk)

A tagfelvétel lehetőségét az UNESCO alkotmányának II. cikke tárgyalja, amely a fentebb idézett X. cikkre hivatkozik: „Az ezen Szervezet és az Egyesült Nemzetek Szervezete között létrejött, a jelen Alkotmány X. cikke szerint jóváhagyott megállapodás rendelkezéseire figyelemmel, az Egyesült Nemzetek Szervezetében tagsággal nem rendelkező államokat, a Végrehajtó Tanács ajánlásával, az Általános Konferencia kétharmados többségi szavazattal felveheti a Szervezet tagjainak sorába.” (UNESCO alkotmánya II. cikk)

Összegezve az UNESCO szavazásból az ENSZ szavazásra levonható tanulság, hogy a Biztonsági Tanácson nem fogja támogatni a beadványt (az USA vétója biztosnak látszik), de a Közgyűlés feltehetően meg fogja szavazni, de ennek a következményei, az esetlegesen kibővülő jogkörök nem tisztázottak (ha egyáltalán kibővülnek a jogköreik). Valószínűleg a palesztinok, ha a Közgyűlés kétharmada támogatja őket, akkor az Izraellel folyó tárgyalásokban fel tudják mutatni, hogy a világ mögöttük áll,²⁶ de kérdéses, hogy egy ilyenfajta nyomás mennyire tudna Izraelre hatni, miközben az Egyesült Államok mögötte áll.

²⁶ Abbász pedig belpolitikai tőkét kovácsolhat egy ilyen eredményből

Irodalomjegyzék

- Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének Alkotmánya: <http://www.unesco.hu/unesco-www-unesco-org/alkotmany/unesco-alkotmánya> (letöltve: 2011.11.02)
- Bibó, István (1990): A nemzetközi államközösség bénultsága és annak orvosságai. Önrendelkezés, nagyhatalmi egyetértés, politikai döntőbíráskodás. In: Bibó István: Válogatott tanulmányok, 4. kötet, 1935-1979. Budapest, Magvető Könyvkiadó
- Bin Noun, Aliza (2011): A palesztin állam idő előtti elismerésének veszélyei. Index.hu. 2011. augusztus 31.
http://index.hu/velemeny/olvir/2011/08/31/a_palesztin_allam_ido_elotti_elismere-senek_veszelyei/ (letöltés: 2011.08.31)
- Cole, Juan (2011) Aljazeera's Leaks Reveal Sham 'Peace Process,' Israeli Stonewalling. <http://www.juancole.com/2011/01/aljazeerahs-leaks-reveal-sham-peace-process-israeli-stonewalling.html> (letöltve: 2011.09.19)
- Csicsmann László (2008): Iszlám és demokrácia a Közel-Keleten és Észak-Afrikában. Budapest: Dialóg Campus Kiadó
- Egyesült Nemzetek Alapokmánya (1945)
http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Jogszabalyok/nemzetkozi_dipl_konzuli_jog/Egyesult_Nemzetek_Alapokmánya.htm (letöltés: 2011.09.15)
- Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsának 1397-es határozata (2002)
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/283/59/PDF/N0228359.pdf?OpenElement> (letöltve: 2011.10.20)
- Egyesült Nemzetek honlapja: About Permanent Observers
<http://www.un.org/en/members/aboutpermobservers.shtml> (letöltve: 2011.11.01)
- Farsakh, Leila (2011): The One-State Solution and the Israeli-Palestinian Conflict: Palestinian Challenges and Prospects. Middle East Journal No.65 2011/winter 55-71. o.
http://miftah.org/Doc/Articles/2011/One_State_in_Israel_palestine_Farsakh.pdf (letöltés: 2011.10.1)
- Gazdik, Gyula (2008): A békefolyamat és a palesztin államiság feltételei. Nemzet és Biztonság, 2008/11. 3-14. o. <http://neb.kezek.hu/letoltes.php?letolt=307> (letöltés: 2011.06.12)

- Gazdik, Gyula (2009a): Netanhaju közel-keleti rendezési elképzelései I. Nemzet és Biztonság, 2009/7. 13-25. o. <http://neb.kezek.hu/letoltes.php?letolt=146> (letöltve: 2011.06.12)
- Gazdik, Gyula (2009b): Netanhaju közel-keleti rendezési elképzelései II. Nemzet és Biztonság, 2009/8. 3-15.o. <http://neb.kezek.hu/letoltes.php?letolt=155> (letöltve: 2011.06.12)
- Gazdik, Gyula: Adalékok a palesztin államiság kérdéséhez. In: Marton, Péter ed. (2006) Államok és államkudarcok a globalizálódó világban. E-book: Teleki László Intézet, Külpolitikai Tanulmányok Központja. 301-321. o. http://www.kulugyiintezet.hu/doc/files/Projektek/Allamkudarc/TLI_KTK_Allamokesallamkudarcok.pdf (letöltés: 2011.06.11)
- Haaretz (2008): Barack Obama wins 77 percent of Jewish vote, exit polls show (2008.11.05)<http://www.haaretz.com/news/barack-obama-wins-77-percent-of-jewish-vote-exit-polls-show-1.256651> (letöltés:2011.10.26)
- Harkov, Lahav (2011): PM: We'll attack anyone who tries to harm our citizens. The Jerusalem Post <http://www.jpost.com/DiplomacyAndPolitics/Article.aspx?id=243895> (letöltve: 2011.11.01)
- Hassasian, Manuel: Jerusalem in the Peace Process. In: Ginat, Joseph –Perkins, Edward J.- Corr, Edwin G. eds (2002): The Middle East peace process: vision versus reality. Norman: University of Oklahoma Press 292-300.o.
- Hoffman, Tamás: Az állam a nemzetközi jog területén. In: Kardos, Gábor-Lattmann, Tamás ed. (2010): Nemzetközi Jog. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó 105-128. o.
- http://www.grotius.hu/doc/pub/PRRHJK/2009_49_n.rozsa_erszebet.pdf (letöltés: 2011.10.24)
- Jiang, Julie - Sinton, Jonathan (2011) Overseas investments by Chinese national oil companies: Assessing the drivers and impacts. International Energy Agency http://www.iea.org/papers/2011/overseas_china.pdf (letöltés: 2011.10.28.)
- John Dugard (2004) Report of the Special Rapporteur of the Commission on Human Rights on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied by Israel since 1967 <http://www.unhcr.org/refworld/country,,UNCHR,,PSE,4562d8cf2,4267b5d14,0.html> (letöltés: 2010.10.1)
- Jungbert Béla (2009): A Fatah válsága és a palesztin kiútkeresés. MKI-tanulmányok, 2009/15. <http://www.kulugyiintezet.hu/letoltes.php?letolt=10080> (letöltés:2011.06.11)
- Khalidi, Rashid (1997): Palestinian Identity: The Construction of Modern National Consciousness. New York: Columbia University Press
- Lazaroff, Tovah (2010): 'Tonight, we are returning this decree to the trash bin' The Jerusalem Post <http://www.jpost.com/VideoArticles/Article.aspx?id=189308> (letöltve: 2011.10.11)
- Levitt, Matthew (2006): Hamas: Politics, Charity, and Terrorism in the Service of Jihad. New Haven: Yale University Press
- N. Rózsa, Erzsébet (2007): Az iraki konfliktus és a tágabb Közel-Kelet. Külügyi Szemle 2007/02, Budapest, 159-199. old.
- N. Rózsa, Erzsébet (2009): Barack Obama kairói beszédének közel-keleti visszhangja

- http://www.grotius.hu/doc/pub/PRRHJK/2009_49_n.rozsa_erszebet.pdf (letöltés: 2011.10.1)
- N. Rózsa, Erzsébet (2011): Új Pax Americana a Közel-Keleten? Obama közel-keleti beszéde és térségbeli visszhangjai. MKI-tanulmányok, 2011/12 <http://www.hiia.hu/letoltes.php?letolt=10158> (letöltés:2011.06.13)
 - Obama, Barack beszéde az ENSZ Közgyűlése előtt (2010): <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2010/09/23/remarks-president-united-nations-general-assembly> (letöltés: 2011.09.22)
 - Palestinian Center For Public Opinion: Poll No. 180 2011. november. 2. <http://www.pcpo.ps/polls/poll180.htm> (letöltés 2011.11.4)
 - Paragi, Beáta (2004): A palesztin gazdaság főbb jellemzői és az intifada gazdasági hatása. Kül-Világ, 2004/1. 1-19.o. <http://www.kul-vilag.hu/2004/01/paragi.pdf> (letöltve: 2011.06.12)
 - Paragi, Beáta (2007): Sokféleség az egységben. Az Európai Unió tagállamainak a közel-keleti konfliktushoz való viszonya. <http://www.grotius.hu/doc/pub/OIHEVS/paragi%20beata%20-%20sokfeleseg%20az%20egys%20egys%20egys%20egys.pdf> (letöltés:2011.06.12)
 - Paragi, Beáta (2009): Izraeli reakciók Obama kairói beszéde kapcsán http://www.grotius.hu/doc/pub/JBWAED/2009_51_paragi_beata.pdf letöltés:(2011.10.24)
 - Paragi, Beáta (2010): Az oslói békefolyamat és a palesztin autonómia kudarcának okai. http://www.grotius.hu/doc/pub/QRPRGR/2010_117_paragi_beata_az_osloi_bekefolyamat.pdf (letöltés: 2011.06.12)
 - Quigley, John (2010): The statehood of Palestine: international law in the Middle East conflict. New York: Cambridge University Press
 - Rostoványi Zsolt (2006): Együttélésre ítélve - Zsidók és palesztinok küzdelme a Szentföldért. Budapest: Corvina
 - Schanzer, Jonathan (2008): Hamas vs. Fatah: The Struggle for Palestine. New York: Palgrave Macmillan
 - Security Council resolution 1397 (2002): The situation in the Middle East, including the Palestinian question <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/283/59/PDF/N0228359.pdf?OpenElement> (letöltve: 2011.11.1)
 - Shavit, Ari (2004): Survival of the Fittest? An Interview with Benny Morris. Haaretz 2004. január 9. <http://www.logosjournal.com/morris.htm> (letöltve: 2011.09.12)
 - Sherwood, Harriet (2011): Dmitry Medvedev restates Russian support for Palestinian state. The Guardian 2011. január 18. <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/18/dmitry-medvedev-russia-palestinian-state> (letöltés: 2011.11.01)

- The Jerusalem Post (2011): 'Palestinian UN statehood bid popular in Europe'
<http://www.jpost.com/International/Article.aspx?id=237622> (letöltés:2011.10.24)
- The Wye River Memorandum (1998)
http://www.state.gov/www/regions/nea/981023_interim_agmt.html (letöltés 2011.10.28)
- UN: About Permanent Observers
<http://www.un.org/en/members/aboutpermobservers.shtml> (letöltve: 2011.11.05)
- United Nations General Assembly Resolution 194 (III) 1948. December 11.
<http://www.mideastweb.org/194.htm> (letöltve 2011.10.12)
- United Nations Office for Coordination of Humanitarian Affairs occupied Palestinian territory (2011): Barrier Update: Seven years after the Advisory Opinion of the International Court of Justice on the Barrier
http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_barrier_update_july_2011_english.pdf (letöltés: 2011.09.15)
- Palestinian Center For Public Opinion: Poll No. 150 2006. február. 28.
<http://www.pcpo.ps/polls/poll150.htm> (letöltés 2011.10.1)
- The Guardian 2011.08.14.
<http://www.guardian.co.uk/world/2011/jul/14/palestinian-state-palestine-un-arab-league> letöltve (2011.10.24.)
- BBC news 2011. szeptember 13. <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-14895673> letöltve (2011.10.19.)
- UN News Center 2011.09.21
<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=39660> letöltve (2011.10.24)
- Time 2011.október 4.
<http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2096164,00.html> letöltve (2011.10.19.)